

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Подворна О. Г.

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ

Навчальний посібник

Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2014

*Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 4 від 17 березня 2014 р.)*

Подворна О. Г.

п 44 Дипломатичний протокол та етикет [Текст]: Навчальний посібник / О. Г. Подворна. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – 236 с.

У навчальному посібнику висвітлені основи та принципи здійснення протокольного виміру дипломатичної діяльності центральних і закордонних органів зовнішніх зносин держави. Подана інформація про загальні вимоги щодо здійснення дипломатичних відносин, дипломатичного листування, організації і проведення візитів, бесід та дипломатичних прийомів, міжнародної ввічливості, наводяться рекомендації щодо зовнішнього вигляду дипломатичних працівників, показана специфіка роботи протокольної служби у відомстві зовнішніх зносин та в дипломатичному представництві за кордоном.

Посібник може бути використаний для підготовки до практичних занять із курсу «Основи дипломатичної діяльності (Дипломатичний протокол та етикет)».

УДК 341.76:17
ББК 67

© Подворна О. Г., 2014
© Видавництво Національного університету
«Острозька академія», 2014.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. ОСНОВИ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ ТА ЕТИКЕТУ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	8
2. ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ: СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ	19
3. МИСТЕЦТВО ДИПЛОМАТИЧНОГО ЛИСТУВАННЯ	46
4. МИСТЕЦТВО ВЕДЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІЗИТІВ І БЕСІД	68
5. ЕТИКЕТ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРИЙОМІВ	91
6. ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД ДИПЛОМАТА	119
7. БАЗОВІ ПРАВИЛА МІЖНАРОДНОЇ ВВІЧЛИВОСТІ	129
8. ПРОТОКОЛЬНИЙ СУПРОВІД ВІЗИТІВ НА ВИЩОМУ РІВНІ	144
9. СПЕЦИФІКА РОБОТИ ПРОТОКОЛЬНОЇ СЛУЖБИ	155
ЛІТЕРАТУРА	164
ДОДАТОК 1 УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ	170
ДОДАТОК 2 ЗРАЗОК ОСОБИСТОЇ НОТИ	226
ДОДАТОК 3 ЗРАЗОК ВЕРБАЛЬНОЇ НОТИ	227
ДОДАТОК 4 ПРИКЛАД РОЗСАДЖУВАННЯ НА ОФІЦІЙНОМУ ПРИЙОМІ, ДЕ ПРИСУТНІ ЛИШЕ ПОСАДОВІ ОСОБИ	228
ДОДАТОК 5 ПРИКЛАД РОЗСАДЖУВАННЯ НА ОФІЦІЙНОМУ ПРИЙОМІ ІЗ ГОСПОДИНЕЮ	229
ДОДАТОК 6 ПРИКЛАДИ РОЗСАДЖУВАННЯ НА НЕОФІЦІЙНОМУ ПРИЙОМІ ІЗ ГОСПОДИНЕЮ	230
ДОДАТОК 7 ПРИКЛАДИ РОЗСАДЖУВАННЯ НА ПРИЙОМАХ ЗА КРУГЛИМ СТОЛОМ	231

ДОДАТОК 8 ПРИКЛАД СЕРВІРУВАННЯ МІСЦЯ НА ОФІЦІЙНОМУ ПРИЙОМІ	232
ДОДАТОК 9 ТИПОВЕ МЕНЮ ВИШУКАНОГО ОБІДУ	233
ДОДАТОК 10 ПРИКЛАД ПРИВІТАННЯ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ З НАГОДИ НОВОГО РОКУ	234
ДОДАТОК 11 ПРИКЛАД ВІТАЛЬНОЇ ТЕЛЕГРАМИ З НАГОДИ ОБРАННЯ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ	235

*Ті, що займаються дипломатією заради титулу та грошей,
не мають жодного уявлення про дипломатичну роботу.
Вони завдають величезної шкоди справі, яку їм довірили.
(Ф. Кальєр, фр. дипломат та протоколіст)*

*Manners make a Human.
(Напис на головній будівлі Оксфорду)*

ВСТУП

Дипломатія є невід'ємною складовою процесу становлення держав. Вона видозмінювалась під впливом багатьох чинників, проте завжди була спрямована на захист національних інтересів держав. Становлення дипломатії як особливого виду державної діяльності відбувається на зламі XVI-XVII століть, коли при дворах монархів з'явилися перші постійні дипломатичні представництва, а згодом – і спеціальні відомства, які займалися питаннями листування між володарями, прийомом іноземних делегацій, а також переговорами.

Поняття «дипломатія» включає в себе весь спектр зовнішньополітичної діяльності держави, яка здійснюється, насамперед, через відомство зовнішніх зносин. Різні історичні епохи ставили свої зовнішньополітичні завдання перед державами, а відповідно, з'являлись нові дипломатичні форми та засоби. Як відомо, дипломатія – це головний засіб здійснення зовнішньої політики суверенної держави. Також вона покликана сприяти посиленню міжнародного авторитету та престижу своєї держави, що не завжди відповідає інтересам інших учасників міжнародного спілкування. Гармонійне функціонування суверенних держав та їхня ефективна взаємодія на міжнародній арені залежать від багатьох чинників, які змінюються з бігом часу. Відносини між головними акторами міжнародних відносин далеко не завжди були та є простими і приязними. Навіть держави, які поєднують союзницькі відносини, не оминають

гострі суперечки та розбіжності. З метою максимально ефективної реалізації зовнішньої політики, в тому числі для уникнення міждержавних конфліктів і поліпшення атмосфери на міжнародній арені, багатьма державами протягом століть були вироблені взаємоприйнятні правила співіснування на міжнародній арені, які згодом отримали назву дипломатичний протокол та етикет.

Історичний досвід показує, що для забезпечення реалізації дипломатичних відносин у всій їхній повноті не достатньо лише міжнародно-правових норм. Необхідне також дотримання певних традицій, правил, умовностей, звичаїв, тобто того, що називається дипломатичний протокол. А етикет, своєю чергою, вимагає готовності до самодисципліни заради інших людей та/або заради принципів. Етикет – це високі стандарти поведінки, і він має велику цінність для суспільства, оскільки при дотриманні його суспільство і держава зміцнюються та посилюються. У контексті дипломатії дотримання правил етикету свідчить про моральний авторитет держав та їхній м'який вплив на інших акторів на міжнародній арені і на розвиток міжнародних відносин загалом.

Дипломатичний протокол – це сфера кропіткої роботи дипломатів, яка вимагає величезного досвіду та знань як загальних, так і вузькоспеціалізованих. У стародавні часи говорили, що «протокол – це фіміам дружби». Правильне дотримання прав і норм дипломатичного протоколу та етикету може сприяти поліпшенню двосторонніх відносин і легшому вирішенню конфліктних питань між двома сторонами. І, навпаки, навмисне або ненавмисне порушення таких норм може спричинити ускладнення відносин між двома країнами, а також завдати шкоди престижу держави, представники якої не дотримались норм дипломатичного протоколу. Можна говорити про те, що саме дипломатичний протокол та етикет дозволяє політичним і державним діячам здійснювати політику елегантно. Як говорив відомий французький дипломат Талейран: «потрібно діяти елегантно». І, поза сумнівом, вміле користування дипломатичним протоколом та етикетом дозволяє досягти поставлених цілей витончено та набагато швидше й ефективніше, ніж за

допомогою зброї та війни. А як казав Бісмарк: «Лише протокол може поставити державу вище, ніж вона є насправді».

Безумовно, процеси глобалізації внесли свої корективи до такої консервативної царини дипломатії, якою є дипломатичний протокол та етикет. Проте його базові принципи, норми та звичаї лишилися незмінними, а їхнє сумлінне виконання лежить в основі сучасної дипломатичної діяльності всіх суверенних держав. Можливо, в сучасних умовах деякі правила вбачаються застарілими, а інколи навіть анахронічними, але держава зберігають їх, а відповідно, інша сторона повинна їх поважати та дотримуватись. Не варто також забувати і про те, що кожна країна привносить свою специфіку до норм дипломатичного протоколу та етикету. І головне, що повинен пам'ятати кожен співробітник відомства зовнішніх зносин, – у дипломатичному протоколі та етикеті не існує дрібниць.

Цей навчальний посібник покликаний допомогти студентам у вивченні правил і навичок застосування дипломатичного протоколу та етикету на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин. У ньому міститься інформація про сутність дипломатичного протоколу та етикету, правила формування дипломатичного корпусу. Розглянуті правила здійснення візитів та проведення дипломатичних бесід, а також проаналізована специфіка ведення дипломатичного листування.

Описані основні правила організації та проведення дипломатичних прийомів, принципи розсаджування за столом, застосування візитних карток, правила розсаджування в автомобілях, форми та норми прийому офіційних іноземних делегацій різного рівня, а також правила дарування подарунків.

Окремої уваги заслуговує питання зовнішнього вигляду дипломата, а також специфіки роботи протокольної служби як у структурі відомства зовнішніх зносин, так і у складі дипломатичного представництва. Розглянуті особливості здійснення протоколу в міжнародних організаціях на прикладі Організації Об'єднаних Націй.

Навчальний посібник може бути використаний для підготовки до практичних занять з навчального курсу «Основи дипломатичної діяльності (Дипломатичний протокол та етикет)», так і для написання курсових, бакалаврських та магістерських робіт.

Навчальне видання

ПОДВОРНА О. Г.

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ

Навчальний посібник

Головний редактор *Ігор Пасічник*

Технічний редактор *Роман Свинарчук*

Комп'ютерна верстка *Наталії Крушинської*

Художнє оформлення обкладинки *Катерини Олексійчук*

Коректор *Любов Черуха*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 13,72. Наклад 100 прим. Зам. № 44-14
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура «BloknotC».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.

Видавець СПД Свинарчук Р. В.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 27 від 29 липня 2004 року.
Тел. (+38067) 771 28 70, e-mail: 35800@ukr.net.